

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
การแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
Development on Logistics Packaging for 5-Day Fermented Fish Product
from Ban Thung Sathan Food Processing and Preservation Community
Enterprise, Ban Mi District, Lop Buri Province

จิราวรรณ สมหวัง¹, อุษณี จิตติมณี², กิตติวัลย์ ทองอร่าม³, และทชวรงค์ จุลสวัสดิ์⁴

Chirawan Somwang, Usanee Jittimane, Kittivan Thongaram, and Thatchavong Julawat

Received: March 5, 2022 Revised: April 25, 2022 Accepted: May 5, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการรูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ 2) ออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน และ 3) สำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคและผู้ประกอบการที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน กลุ่มอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 22 คน โดยจัดการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน จำนวน 100 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการรูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ ได้แก่ มีความง่ายและสะดวกในการบรรจุปลาร้าลงบรรจุภัณฑ์ มีขนาดและรูปแบบที่สวยงามและดึงดูดความสนใจ มีความแข็งแรงปกป้องสินค้าได้ระหว่างการจัดเก็บและการขนส่ง สามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ปลาร้าได้ มีความง่ายและสะดวกต่อผู้ซื้อ เช่น การถือหิ้ว หรือการเปิดรับประทาน และมีต้นทุนบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม 2) การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน มี 3 ต้นแบบ ได้แก่ แบบกล่องพลาสติก แบบถุงซีลสุญญากาศแบบใส และแบบโถเครื่องปั่นดินเผา และ 3) ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ มีความพึงพอใจในบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบและกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: บรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์, ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหาร

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

²⁻³สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the needs of logistics packaging for 5-Day fermented fish product, 2) design and develop logistics packaging for 5-Day fermented fish product, and 3) examine consumers' and entrepreneur's satisfaction on logistics packaging for 5-Day fermented fish product. Qualitative research samples consisted of 22 members of Ban Thung Sathan food processing and preservation community enterprise, and involved government officers. The focus group discussion and in-depth interview were provided to collect the qualitative data. Quantitative research samples were 100 consumers, who bought the 5-Day fermented fish product, selected by the purposive sampling technique. Quantitative research instrument was a set of questionnaires. The Quantitative data was analyzed in terms of descriptive statistics. In addition, qualitative data was analyzed in terms of content analysis. Research findings were as follows; First, the needs of logistics packaging for 5-Day fermented fish product from Ban Thung Sathan food processing and preservation community enterprise were seen in the convenient, and strong packaging. The packaging could protect the product during the storage and transportation. The packaging could make the product visible, and convenient for consumers to carry and opening. Moreover, the cost of packaging could be suitable. Second, there were three important prototypes of logistics packaging for 5-Day fermented fish product, which were a plastic box, a vacuum clear bag, and a Pottery jar. Third, a leader and members of Ban Thung Sathan food processing and preservation community enterprise had the highest satisfaction on all three prototypes of logistics packaging for 5-Day fermented fish product. In addition, consumers' satisfaction on prototypes of logistics packaging and a label graphic for 5-Day fermented fish product was at high level.

Keyword: Logistics packaging, 5-Day fermented fish product, Food processing and preservation community enterprise

บทนำ

การสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ การพัฒนาผู้ประกอบการที่ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์อยู่แล้ว ให้มีความยั่งยืน และพัฒนาสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด (หรือผู้ซื้อ) ถือว่าเป็นความท้าทายที่วิสาหกิจชุมชนจะต้องเรียนรู้และปรับตัวรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความจำเป็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สินค้าที่ผลิตออกมานั้น เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์ มีความแตกต่าง และจุดเด่นของการออกแบบเพื่อดึงดูดลูกค้า ทั้งผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าให้เหนือคู่แข่ง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผู้ผลิตสินค้า ใช้จุดแข็งชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา เพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าเพื่อขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น สามารถยกระดับจากท้องถิ่นไปสู่ระดับประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศได้ในที่สุด ที่ผ่านมาผู้ประกอบการสินค้าชุมชนของไทย ยังไม่สามารถดำเนินการเรื่องนี้ด้วยตนเองได้มากนัก เพราะประสบปัญหาเงินทุน การขาดความรู้ความเข้าใจ ด้านการตลาด ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ (ผู้จัดการออนไลน์, 2560, ย่อหน้า 2 - 4)

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) กระทรวงมหาดไทย ได้ช่วยเหลือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้วยจัดการช่องทางการจำหน่ายโดยใช้การขายสินค้าออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์ WWW.OTOP.TODAY.COM โดยให้พัฒนาการจังหวัดทั่วประเทศ ร่วมกันผลักดันให้ผู้ประกอบการทำการขายสินค้าของตนแบบออนไลน์ (บ้านเมืองออนไลน์, 2563, ย่อหน้า 1 - 2) ดังนั้น ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจะต้องผลิตและเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพเหมาะสมกับคุณลักษณะของสินค้า สามารถป้องกันไม่ให้สินค้าเสียหายระหว่างการขนส่ง รวมถึงขนาดของบรรจุภัณฑ์ต้องสอดคล้องกับประเภทของอุปกรณ์และพาหนะในการขนส่งประเภทต่าง ๆ รวมทั้งบรรจุภัณฑ์ต้องสามารถประหยัดต้นทุนด้านการลดช่องว่างของพื้นที่ด้านการขนส่งและการเก็บรักษา (มติชนออนไลน์, 2560, ย่อหน้า 6)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ หมู่ที่ 7 ตำบลสนามแจง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2555 มีสมาชิกเริ่มจัดตั้งจำนวน 10 คน สำหรับสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมีจำนวน 25 คน โดยอาชีพหลักของสมาชิก คือ การประกอบอาชีพทำนา และอาชีพเสริมของสมาชิก คือ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมการแปรรูปและถนอมอาหารทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยสมาชิกล้วนอยากมีรายได้เสริมและบ้านสมาชิกแต่ละคนมีบ่อน้ำและเลี้ยงปลา เมื่อหมดฤดูกาลทำนาจึงรวมกลุ่มกันทำปลาร้าปี และปลาร้า 5 วัน ซึ่งมีสมาชิกเริ่มแรก จำนวน 10 ราย ระดมทุนรายละ 100 บาทโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคีกัน และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสมัยปู่ย่าตายาย ให้คงสืบต่อไป และขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2555 (อุษา ทรงหอม, 2563)

จากประสบการณ์ และความมานะพยายามในการพัฒนาวิธีการผลิต รสชาติรูปแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 25 ราย และ

จากความสำเร็จในการผลิต จึงนำปลาร้าที่สมาชิกกลุ่มผลิตไว้ทุกบ้านด้วยภูมิปัญญาที่มีมาตั้งแต่โบราณ มารวมกัน โดยใช้กลุ่มเป็นศูนย์กลางในการจำหน่าย

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม คือ คุณอุษา ทรงหอม (2563) พบปัญหาในการดำเนินธุรกิจดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ ยังไม่มีการใช้บรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ที่ถูกสุขลักษณะ เพราะบรรจุใส่ถุงพลาสติก มีดปากถุงด้วยหนัวยาง ทำให้ผลิตภัณฑ์ดูไม่สะอาด ไม่สวยงาม ถ้ามีการขนส่งแบบโยนหรือกระแทกถุงบรรจุปลาร้าจะแตกได้ง่าย และถุงไม่สามารถเก็บกลิ่นได้ดี
- 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ มีตราสินค้าที่ไม่น่าสนใจ ยังไม่เป็นที่ดึงดูดลูกค้า รวมทั้งยังไม่สื่อถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งแสดงข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ เช่น วันที่ผลิต และส่วนผสมของวัตถุดิบ

ภาพ 1 บรรจุภัณฑ์และตราสินค้าปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่มีความโดดเด่น สวยงาม สามารถสื่อสารถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งสร้างความยั่งยืนในการสร้างรายได้และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ชุมชน

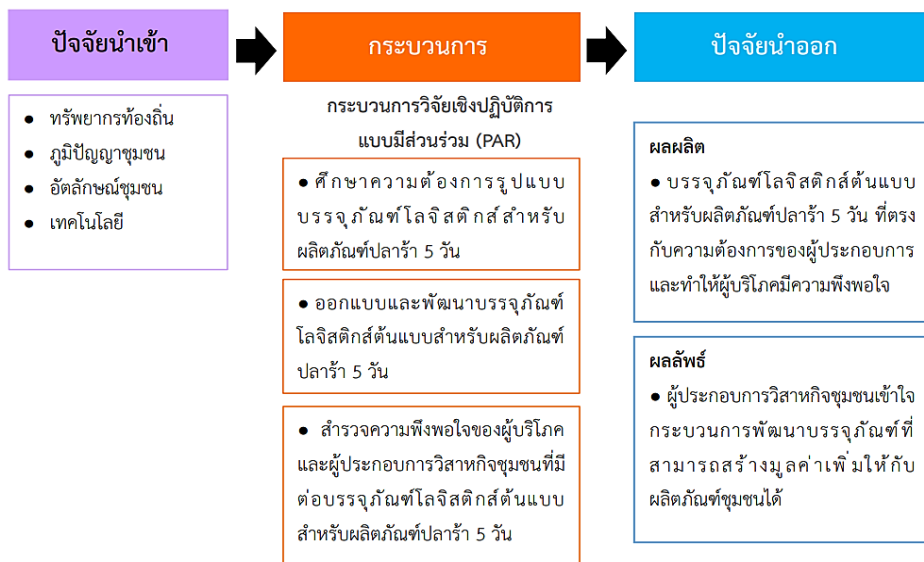
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการรูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

3. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคและผู้ประกอบการที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการรูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เพื่อศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า เพื่อทบทวนวรรณกรรมสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และตัวแปรที่ต้องการศึกษา รวมทั้งสร้างแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์โดยกำหนดประเด็นให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

2. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพื้นที่จริงจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยเฉพาะการสำรวจสถานประกอบการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

2.2 คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) และจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) รวมทั้งระดมความคิดเห็นที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากผู้นำ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลความต้องการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. คณะผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบและพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า และป้ายฉลากสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

2. คณะผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ผู้ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ สำหรับการอบรมในภาคปฏิบัติจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ จำนวน 19 คน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ นักวิชาสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำนวน 3 คน ซึ่งมีวิทยากร คือ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จำนวน 2 ท่าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคและผู้ประกอบการที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Yamane) ซึ่งมีค่าความคลาดเคลื่อน 0.10 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 100 คน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560, หน้า 47) และใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงโดยเลือกเฉพาะลูกค้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ สำหรับมาตรวัดตัวแปรเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว นั้น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประกอบประมาณค่า 5 ระดับ (5 point rating scale)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการรูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ

1. ความต้องการรูปแบบตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณต้องการรูปแบบตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ที่มีรายละเอียดดังนี้ ต้องเป็นตราสัญลักษณ์ที่จดจำง่าย บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน และสามารถบอกได้ถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ต้องสามารถนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ครบถ้วน ชัดเจน และสามารถนำไปจดทะเบียนการค้าได้

2. ความต้องการการออกแบบกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณต้องการการออกแบบกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ที่มีรายละเอียดดังนี้ ฉลากมีสีสันทนสวยงาม สะดุดตา แสดงถึงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ มีความเป็นสากลและทันสมัย และมีความง่ายในการจดจำ

3. ความต้องการการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณต้องการการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ที่มีรายละเอียดดังนี้ มีความง่ายและสะดวกกับผู้ผลิตในการบรรจุปลาร้าลงบรรจุภัณฑ์ มีขนาดและรูปแบบที่สวยงาม โดดเด่น และดึงดูดความสนใจ มีความแข็งแรง ปกป้องสินค้า ได้ดีระหว่างการจัดเก็บและการขนส่ง รูปแบบบรรจุภัณฑ์สามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ปลาร้าได้ มีความง่ายและสะดวกต่อผู้ซื้อ เช่น การถือหิ้ว หรือการเปิดรับประทาน และต้องมีต้นทุนบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม

ตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้สำรวจสถานประกอบการและจัดสนทนากลุ่มเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งระดมความคิดเห็นที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ในความต้องการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน คณะผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาตราสินค้าและกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์

ภาพ 3 แบบร่างตราสินค้าและกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน

จากภาพ 3 องค์ประกอบของการออกแบบตราสินค้าและและกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน มีรายละเอียดแสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 องค์ประกอบของการออกแบบตราสินค้าและและกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน

องค์ประกอบ	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
ชื่อ	“ปลาร้าบ้านทุ่ง” แสดงถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน ชื่อเรียกง่าย สั้น กระชับ และง่ายต่อการจดจำ	
ตราสัญลักษณ์	เป็นรูปปลา รวงข้าว และโรงนาที่มีป้ายชื่อวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ ซึ่งสื่อสารให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ลักษณะของธุรกิจ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น วัตถุดิบ (ปลา) จากท้องถิ่น และแหล่งน้ำในชุมชน โดยมีแหล่งผลิตคือโรงนา ซึ่งเป็นสถานที่ทำการของวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์	

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
รูปแบบตัวอักษร	ใช้ตัวอักษรที่ง่ายต่อการอ่านและเข้าใจ พิมพ์คำว่า “ราคา” เป็นตัวอักษรหนา เพื่อจูงใจและดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค	น้ำหนักสุทธิ 450 กรัม ราคา 50 บาท
สีอัตลักษณ์	พื้นฉลากใช้สีที่อยู่ในโทนเย็น คือ สีครีมและน้ำตาลอ่อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติ	
ข้อมูลผลิตภัณฑ์	แสดงรายละเอียดของวันที่ผลิต วันหมดอายุ ปริมาณ (น้ำหนัก) ราคา สถานที่ผลิต ช่องทางการติดต่อสอบถาม (หมายเลขโทรศัพท์ ไลน์แอปพลิเคชัน และเฟซบุ๊ก) และหน่วยงานที่สนับสนุนและหน่วยงานที่ให้ทุนในการวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธิต	วันที่ผลิต : กรรมวิธีการก่อน : รับกับร้านค้า การส่งคืนกับวันมาถึง 1 เดือน 100% NATURAL (ภายใต้การดูแลของหน่วยงานราชการด้านอาหารและโภชนาการ) ใบทดสอบผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมวิทยาศาสตร์ฯ, กรมฯ) ผลิตภัณฑ์ : 60 คนที่ 7 กบ. ตำบลบ้านดง อำเภอบ้านดง จังหวัดพิจิตร 35110 081-3199067 Facebook : ราชกิจจานุเบกษาบ้านทุ่งสาธิต

สำหรับการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน คณะผู้วิจัยได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีหลากหลายรูปแบบ ให้ผู้ประกอบการเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ได้แก่ 1) บรรจุภัณฑ์แบบกล่องพลาสติก 2) บรรจุภัณฑ์แบบถุงซีลสุญญากาศแบบใส และ 3) บรรจุภัณฑ์แบบโถเครื่องปั้นดินเผา

ภาพ 4 บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน 3 ต้นแบบ

ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ และการนำความรู้ที่ได้รับจากโครงการอบรมไปใช้ประโยชน์ ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามก่อนเข้าร่วมโครงการมีระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องการออกแบบบรรจุ

ภักดิ์โลจิสติกส์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.55$, S.D. = 0.51) และพบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการมีระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.51) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.24) และมีระดับการนำความรู้ที่ได้รับจากโครงการไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.48)

ตอนที่ 3 สำนวความพึงพอใจของผู้บริโภคและผู้ประกอบการที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ

หลังจากที่ร่วมกันเสนอความคิดเห็น ระดมสมอง และประเมินแบบร่างตราสินค้า กราฟิกฉลากและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ มีความพึงพอใจในแบบร่างตราสินค้า กราฟิกฉลากและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีมติกลุ่มนำแบบร่างตราสินค้า กราฟิกฉลากและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ มีรายละเอียดแสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 การวางแผนนำแบบร่างตราสินค้า กราฟิกฉลากและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ไปใช้ในเชิงพาณิชย์

บรรจุภัณฑ์ก่อนพัฒนา	ต้นทุนและการนำไปใช้
	- มีต้นทุนค่าบรรจุภัณฑ์ 0.25 บาท ต่อ 1 ถุง - ขายเป็นปลีก 1 กิโลกรัมราคา 100 บาท - ขายส่ง 1 กิโลกรัมราคา 80 บาท - เคยมีการทำฉลากแสดงตราสินค้า แต่ไม่ได้มีการนำมาใช้นานแล้ว โดยฉลากสินค้าเดิมไม่มีการแสดงรายละเอียด เช่น วันเดือนปีที่ผลิต วันหมดอายุ น้ำหนักของสินค้า ราคา หรือข้อมูลติดต่อได้ เป็นต้น
บรรจุภัณฑ์ต้นแบบกล่องพลาสติก 	- มีต้นทุนบรรจุภัณฑ์ 6.5 บาท - ขายเป็นปลีก 450 กรัม ราคา 50 บาท - บรรจุภัณฑ์ชั้นใน คือ ถุงพลาสติกที่ปิดมิดชิด บรรจุภัณฑ์ชั้นนอก คือ กล่องพลาสติกกรุบทรงสี่เหลี่ยมพื้นผ้า - กลุ่มวางแผนว่าจะนำใส่ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ขายที่ตลาดนัดชุมชน ร้านค้า และช่องทางออนไลน์

ตาราง 2 (ต่อ)

บรรจุภัณฑ์หลังพัฒนา	ต้นทุนและการนำไปใช้
บรรจุภัณฑ์ต้นแบบถุงซิลิโคนสุญญากาศแบบใส 	- บรรจุภัณฑ์ขนาดใส่ปลาแร่ได้ 0.5 กิโลกรัม มีต้นทุน 8.1 บาท - บรรจุภัณฑ์ขนาดใส่ปลาแร่ได้ 1 กิโลกรัม มีต้นทุน 9.6 บาท - กลุ่มวางแผนว่าจะนำใส่ผลิตภัณฑ์ปลาแร่ 5 วัน ขายที่ ตลาดนัดชุมชน ร้านค้า และช่องทางออนไลน์
บรรจุภัณฑ์ต้นแบบโถเครื่องปั้นดินเผา 	- มีต้นทุนบรรจุภัณฑ์ 26 บาท - บรรจุภัณฑ์ชั้นใน คือ ถุงซิลิโคนสุญญากาศแบบใส และบรรจุภัณฑ์ชั้นนอก คือ โถเครื่องปั้นดินเผา - กลุ่มวางแผนว่าจะนำบรรจุภัณฑ์แบบโถเครื่องปั้นดินเผา ขายในเทศกาลพิเศษเท่านั้น เช่น งานสินค้า OTOP ประจำจังหวัด งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ และงานของดีอำเภอบ้านหมี่ เป็นต้น เพื่อเป็นทางเลือกในลูกค้าซื้อกลับไปเป็นของฝาก ของที่ระลึก

ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ปลาแร่ 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 79.00 มีอายุ 36 - 45 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้าง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00

ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบรูปแบบกล่องพลาสติกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ บรรจุภัณฑ์มีความง่ายและสะดวกต่อผู้ซื้อ เช่น การถือหิ้ว หรือการเปิดรับประทาน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.54) วัสดุของบรรจุภัณฑ์มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.57) และบรรจุภัณฑ์สามารถเก็บกลิ่นปลาแร่

ภายใน ไม่ให้กระจายสู่ภายนอกได้ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.56) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ รูปแบบของบรรจุภัณฑ์สวยงาม ดูสะอาด และสามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ปลาร้าได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.76)

นอกจากนี้ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์ต้นแบบรูปแบบถุงสุญญากาศแบบใสในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ บรรจุภัณฑ์สามารถเก็บกลิ่นปลาร้าภายใน ไม่ให้กระจายสู่ภายนอกได้ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.61) วัสดุของบรรจุภัณฑ์มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.53) และ รูปแบบของบรรจุภัณฑ์สวยงาม ดูสะอาด และสามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ปลาร้าได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.61) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่มีความง่ายและสะดวกต่อผู้ซื้อ เช่น การถือหิ้ว หรือการเปิดรับประทาน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.65)

นอกจากนี้ พบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อกราฟิกฉลากบนบรรจุภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีสีพื้นสวยงามและโดดเด่น ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.56) แสดงตราสัญลักษณ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.58) และ แสดงตราสัญลักษณ์ที่จดจำง่ายได้ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.66) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ขนาดและสีของตัวอักษรสวยงาม มองเห็นได้ชัดเจน อ่านง่ายและเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.78)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีประเด็นนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สำหรับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โลจิสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี นั้น คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการและร่วมระดมสมองเพื่อเสนอความคิดเห็นและคำแนะนำในปรับปรุงและพัฒนาแบบร่างของกราฟิกฉลากและต้นแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้ได้ตราสินค้า คือ “ปลาร้าบ้านทุ่ง” แสดงถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน และตราสัญลักษณ์ซึ่งเป็นรูปปลา รวงข้าว และโรงนาที่มีป้ายชื่อวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์ ซึ่งสื่อสารให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ลักษณะของธุรกิจ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งการแสดงรายละเอียดข้อมูลผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาตรี บัวคลี (2561, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาฉลากสินค้าด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยผลการวิจัยพบว่า ผลงานออกแบบฉลากจะสัมฤทธิ์ผลและเป็นที่พอใจของผู้มีส่วนร่วมได้ ต้องมาจากความเท่าเทียมและความสมดุลทางความคิดอย่างมีประชาธิปไตยจากผู้มีส่วนร่วม งานออกแบบจะต้องเชื่อมโยงกับรูปแบบเดิมของผลิตภัณฑ์ อีกทั้งต้องสะท้อนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน อันประกอบไปด้วยการสื่อถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญา การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพประกอบ

สี่ ตัวอักษร และลวดลายกราฟิก และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์ (2562, หน้า 258) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และแผนกลยุทธ์การสื่อสารปาลาสติคบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีผู้มีส่วนร่วมได้นำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน สร้างความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการออกแบบอัตลักษณ์แบรนด์ และตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ เพื่อให้แบรนด์นั้นสะท้อนที่มาและอัตลักษณ์อันโดดเด่นแตกต่างจากแบรนด์อื่น ๆ ซึ่งการสื่อสารแบรนด์มิติด้านรูปธรรมนั้น ได้แก่ สัญลักษณ์ ชื่อ บรรจุภัณฑ์ ราคา ส่วนมิติด้านนามธรรม ได้แก่ ความเป็นมา ชื่อเสียง ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์

2. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน มี 3 ต้นแบบ ได้แก่ แบบกล่องพลาสติก แบบถุงซิลิโคนสุญญากาศแบบใส และแบบโถเครื่องปั้นดินเผา เพื่อให้ผู้ประกอบการเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม และตามความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งบรรจุภัณฑ์ต้นแบบกล่องพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ต้นแบบถุงซิลิโคนสุญญากาศแบบใส นั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธิตวางแผนว่าจะนำผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ขายที่ตลาดนัดชุมชน ร้านค้า และช่องทางออนไลน์ สำหรับบรรจุภัณฑ์ต้นแบบโถเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธิตวางแผนว่าจะนำบรรจุภัณฑ์แบบโถเครื่องปั้นดินเผา ขายในเทศกาลพิเศษเท่านั้น เช่น งานสินค้า OTOP ประจำจังหวัด งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ และงานของดีอำเภอบ้านหมี่ เป็นต้น เพื่อเป็นทางเลือกในลูกค้าซื้อกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึก สอดคล้องกับสถาบันพลาสติก (2561) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อรองรับการขยายตัวในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งมีแนวทางการคิดพัฒนาบรรจุภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านความรู้สึกถึงอารมณ์ของผู้บริโภค คือ การออกแบบรูปลักษณ์ที่สวยงาม แสดงถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นและภาพลักษณ์ของสินค้านั้น ๆ 2) ด้านประโยชน์ต่อการใช้งาน เช่น การยืดอายุ การจัดเก็บ การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บ/การขนส่ง การทำให้สินค้าถูกสุขลักษณะ การเก็บรักษาคุณภาพของสินค้า เป็นต้น 3) ด้านวัสดุ คือ การเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับสินค้า และ 4) ด้านราคา คือ ต้นทุนของบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการ และราคาขายสินค้าที่ผู้บริโภคพึงพอใจซื้อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีญญูทิศา ชนะชัยภูวัฒน์ (2562, หน้า 261) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และแผนกลยุทธ์การสื่อสารปาลาสติคบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า บรรจุภัณฑ์ผ่านกระบวนการคิดและออกแบบตามหลักการจะมีมาตรฐาน สะอาด เหมาะสมกับต้นทุน สามารถใช้งานได้จริง สร้างมูลค่าเพิ่มได้ ส่งผลให้ขายสินค้าได้ง่าย มีโอกาสเพิ่มช่องทางการขาย มีกลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น สร้างการรับรู้ต่อแบรนด์ได้ดี ทำให้การดำเนินธุรกิจมีทิศทางมากขึ้น

3. ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์โถจิตรัตนศิลป์ต้นแบบรูปแบบกล่องพลาสติกและรูปแบบถุงซิลิโคนสุญญากาศแบบใสในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน มีความพึงพอใจดังนี้ 1) บรรจุภัณฑ์ต้นแบบมีความง่ายและสะดวกต่อผู้ซื้อ เช่น การถือหิ้ว หรือการเปิดรับประทาน 2) วัสดุของบรรจุภัณฑ์ต้นแบบมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และ 3) บรรจุภัณฑ์สามารถเก็บกลิ่นปลาร้าภายใน ไม่ให้กระจายสู่ภายนอกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรพร ลีละวัฒน์ (2547, หน้า 141 - 142) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร: กรณีศึกษา

ประเภทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ที่ให้ความปลอดภัยต่อการบริโภค สามารถป้องกันและรักษาคุณภาพอาหารให้อยู่ระยะเวลาในการเก็บให้นานขึ้น มีความสะดวกในการเก็บรักษา มีความสะดวกในการเกิด-ปิดจนกว่าสินค้าจะบริโภคหมด

4. ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อการฝึกฝนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน มีความพึงพอใจดังนี้ 1) มีสีพื้นสวยงามและโดดเด่น 2) แสดงตราสัญลักษณ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และ 3) แสดงตราสัญลักษณ์ที่จดจำง่ายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตาวรรณ สุประพาส, ศุภานันท์ สุ่มรงค์, และณัฐกร สงคราม (2561, หน้า 37 - 38) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวสาลีเหล็กอินทรีย์ กรณีศึกษาภายใต้ยี่ห้อใหม่ หอมกรุ่นออร์แกนิกไรซ์ ซึ่งกล่าวว่า สี ตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพ และกราฟิกออกแบบเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบ ซึ่งกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ต้องมี 1) ความโดดเด่นสวยงามสะดุดตา 2) ตราสินค้ามีความแตกต่าง ง่ายต่อการจดจำ 3) สร้างความรู้สึกร่วมที่ดี และ 4) แสดงข้อมูลครบถ้วน สามารถพิสูจน์ได้ รวมทั้ง มีเครื่องหมายหน่วยงานที่รับรอง/สนับสนุน จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าสนใจและเชื่อถือได้กับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ กราฟิกออกแบบจะทำหน้าที่สื่อสารและเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพัชร พรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, กนกอร บุญมี, วสุธิดา นุริตมนต์, และเจนศึก โพธิศาสตร์ (2562, หน้า 31) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวทอดกระทงทอง ตำบลตาหลวง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริโภคทั่วไปเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์นั้น ให้ความสำคัญกับสีพื้น ความสดใส สวยงามมากที่สุด มีข้อมูลที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ มีรูปภาพ ลวดลายตกแต่งที่สวยงาม มีรูปแบบตัวอักษรที่เหมาะสม และสามารถสื่อถึงจุดเด่นเอกลักษณ์/ชุมชนได้ดี ซึ่งลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย

องค์ความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

องค์ความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ตราสินค้าและกราฟิกออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน และ 2) บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน 3 ต้นแบบซึ่งจะถูกนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผู้ผลิตสินค้า โดยใช้จุดแข็งชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างอัตลักษณ์และเรื่องราวให้แก่สินค้า ทั้งนี้เพื่อขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น สามารถยกระดับจากสินค้าท้องถิ่นไปสู่สินค้าระดับประเทศ ทำให้เพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน รวมทั้งได้อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้นี้ ผลิตเป็นสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ และใช้เป็นกรณีศึกษาสอนในรายวิชาการระเบียบวิธีวิจัยทางโลจิสติกส์ (บช 3008403) รายวิชาการกลยุทธ์การขนส่ง (บช 3008304) รายวิชาการนิเทศศึกษาทางการจัดการโลจิสติกส์ (บช 3008311) รายวิชาสัมมนาปัญหาโลจิสติกส์ (บช 3008402) และรายวิชาการศึกษาอิสระทางการจัดการโลจิสติกส์ (บช 3008406)

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โพลีสติกส์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบและกราฟิกออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาร้า 5 วัน ควรมีมีระบบการประเมินและติดตามผล การนำบรรจุภัณฑ์ต้นแบบไปใช้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณ

1.2 ควรสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณจัดทำทะเบียนเครื่องหมายการค้า เพื่อให้เกิดการใช้งานตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในระยะยาว แต่ต้องมีการพิจารณาตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาว่าสามารถจดชื่อนั้นได้หรือไม่ และชื่อนั้นไปซ้ำกับผู้อื่นหรือไม่

1.3 ควรมีระบบพี่เลี้ยง หรือหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ สำหรับการให้ความรู้ สนับสนุนช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธณอย่างต่อเนื่อง เพื่อความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม

1.4 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหาร เพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งการออกแบบกราฟิกบนฉลากบรรจุภัณฑ์ไปใช้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตในชุมชนนั้น ๆ ได้รับความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนและสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้า และสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มได้อย่างยั่งยืน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ด้วยแนวคิดอื่น เพิ่มเติม เช่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- จิตรพร ลีละวัฒน์. (2547). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร : กรณีศึกษาประเภทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชาติรี บัวคลี่ (2561). การออกแบบและพัฒนาฉลากสินค้าด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารวิจิตรศิลป์, 9(2), 93 - 144.
- จิตาวรรณ สุประพาส, ศุภานันท์ สู้ณรงค์, และณัฐกร สงคราม. (2561). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวสาลีอินทรีย์กรณีศึกษาภายใต้ยี่ห้อใหม่ หอมกรุ่นออร์แกนิกไรซ์. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 36(1), 30 - 39.
- ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร, พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, กนกอร บุญมี, วสุธิดา นูริตมนต์, และเจนศึก โพธิศาสตร์. (2562). การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ข้าวทอดกระเทียมหอม ตำบลตาหลาง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วารสารวิชาการรับใช้สังคม มทร. ลำปาง, 3(2), 25 - 32.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS (พิมพ์ครั้งที่ 17). นครบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- บ้านเมืองออนไลน์. (2563). ขวณข้อปออนไลน์ “OTOP Today” ช่วยผู้ประกอบการฝ่าภัยโควิด. สืบค้น มิถุนายน 5, 2563, จาก https://www.banmuang.co.th/news/politic/194_072
- ผู้จัดการออนไลน์. (2560). พัฒนาลักษณะบรรจุภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ของภูมิภาคสู่สากล 4.0. สืบค้น พฤษภาคม 28, 2563, จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9600000111141>
- มติชนออนไลน์. (2560). สฟก. เดินหน้าดึงวิสาหกิจชุมชนออกแบบบรรจุภัณฑ์ท้องถิ่นใหม่เสริมแกร่งชิงตลาด. สืบค้น พฤษภาคม 28, 2563, จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_667332
- ศรัณยูทิศา ชนะชัยภูวพัฒน์. (2562). บรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และแผนกลยุทธ์การสื่อสารปลาสลิดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 11(3), 250 - 269.
- สถาบันพลาสติก. (2556). รายงานการศึกษาลำดับสมบุรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อรองรับการขยายตัวในภูมิภาคอาเซียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม
- อุษา ทรงหอม. (2563, มีนาคม 12). ประธานกลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและการถนอมอาหารบ้านทุ่งสาธารณ์. สัมภาษณ์.